

Нове життя старої

ПЕРЕСОПНИЦІ

У Рівному, на залізничному вокзалі, місцеві таксисти не знали, де знаходиться село Пересопниця, і лише після того, як взяли до рук карту, відповіли: 34 кілометри від обласного центру. А ще від основної траси до села – 10 кілометрів ґрунтової дороги, заметеної снігом. Ніхто з таксистів не виявив бажання їхати в Пересопницю. Довелось звернутися до заступника голови Рівненської облдержадміністрації Олексія Володимировича Губанова, який швидко організував машину і співчутливо зауважив, що зима – невдалий час для поїздки в Пересопницю, хоча вона надзвичайно мальовнича, особливо влітку.

– Зате якщо приїдете до нас у серпні 2011 року, коли святкуватимемо 450 років Пересопницького Євангелія й утілимо в життя проект туристичної зони, то помітите, як зміниться на краще наше село, – сказав молодий очільник і побажав вдалої поїздки.

Лариса МАРЧУК,
Олег ЖИЛІН (фото)

Туї на снігу

Село Пересопниця належить до Верховівської сільської ради й налічує 40 дворів, а останній перепис засвідчив, що мешкають тут 92 особи. Центральна садиба села, де зупинилось авто, – дерев'яне, пофарбоване в яскраво-волошковий колір приміщення клубу. Споруда зведена ще в 30-ті роки минулого століття. Біля неї – алея з 16 високих туй, що веде до пам'ятного знака – гранітного каменя, поставленого 1989 року на честь Пересопницького Євангелія, написаного у 1556 році в місцевому монастирі. Довкола – ні душі, сумно потюпають у снігах старі дерев'яні хати, типові для Волині, збудовані з тесаних брусів і шліфованих дощок. Такі будували ще до війни. Біля однієї садиби, більше схожої на дачу, я побачила чоловіка, який вантажив картоплю. Ми познайомилися. Мій співрозмовник – місцевий краєзнавець Микола Федоришин. У недалекому минулому він був завідувачем райвідділу культу-

ри, ініціатором зведення пам'ятного знака на честь Пересопницького Євангелія.

– Тоді нам удалося за підтримки Спілки письменників України встановити цей знак, – розповів М. Федоришин. – Час був тривожний: комуністи не здавали своїх позицій, і демократи впевнено йшли в наступ. Але ж тут, у Пересопниці, на диво, сталося щось майже фантастичне: представники обидвох політичних таборів були на урочистостях з нагоди відкриття пам'ятного знака. У мене зберігаються світлини цієї події. Сама ідея святкування ювілею створення Пересопницького Євангелія вже тоді набула значення символу української державності.

Маніпулювати Святим Письмом іще нікому й ніколи не вдавалось. І ті, які відкривали цей знак на честь Євангелія, можливо, не до кінця усвідомлювали, що в такий спосіб прокладають дорогу, вже у духовних сферах, появі незалежної України. Не знала цього й Марія Михайлівна Черниш, біля хати якої одного чудового дня з'явилися дивовижні дерева – туї, яких раніше ніколи не бачила. Вона залюбки спостерігає з вікна, хто підїжджає до пам'ятного знака, де раз на рік відбувається свято духовності і з області приїжджає чимало людей, грає оркестрова музика. Ось і зараз Марія Михайлівна з палічкою прищандибала до нашої машини, вгледівши, що прибули незнайомі гості.

10 корів, 12 коней і один Катеринчик

Марії Михайлівні Черниш 73 роки. Коли ходила в Пересопницю до школи, сім класів тут закінчила. Нині в селі залишилися тільки старі люди. Та й ті на зиму до Рівного, до своїх дітей, перебираються. Тому і великої господарки не мають. На все село Пересопницю – 10 корів і 12 коней та кілька свиней.

– А ви свині тримаєте? – запитую в Марії Михайлівні.

– Не дужаю біля них поратися. А тут іще треба город зорати, засадити та за все це – заплатити.

Про всі події, що відбуваються довкола, Марія Михайлівна завжди поінформована. І про

святкування 450-річчя Пересопницького Євангелія добре обізнана. Не раз бачила, як керівництво з області оглядало місцевість, тому одразу конкретні запитання ставить усім приїжджим:

– До свята нам пообіцяли дорогу зробити і газ до села провести. Спочатку взяли з мене дві тисячі гривень, потім іще тисячу за проведення газу, то чи будуть мені й людям вертати ці гроші?

Я тут же пригадала слова заступника голови Рівненської облдержадміністрації Олексія Губанова, який сказав, що вартість нової дороги й підведення газу в Пересопницю, за попередніми підрахунками, коштуватиме 20 мільйонів гривень. А це означає, за логікою подій, що мешканцям Пересопниці мали б компенсувати кошти, які вони вкладали у проведення

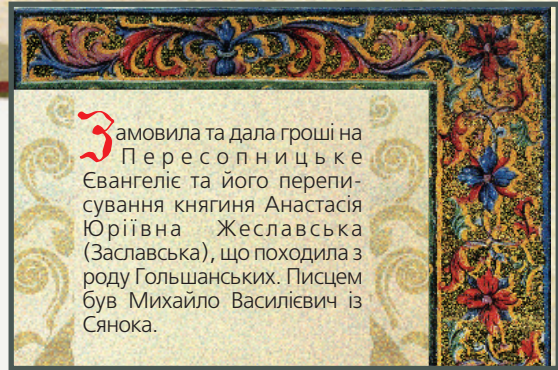
газу до своїх обійсть. Подружжя Надії і Василя Чумаків теж покладає великі надії на новий проект, що його так широко пропагує влада. Вони чи не єдині в селі, хто на місці старої батьківської дерев'яної хати побудували нову цегляну. Не так давно оселилися тут. Пішли на пенсію і з Рівного переїхали в Пересопницю. Симпатична хата на горбку обнесена парканом, поблизу – невеликий хлівець. Біля воріт сидить білий кіт на білому снігу.

– Це наш Катеринчик, – знайомить із котом господиня Надія Олексіївна. – Він достойно служить околиці: всіх щурів виловив і всіх кицьок обслуговує. У Пересопниці біла масть найпопулярніша.

– Ви не жалкуєте, що з міста до такого депресивного села переїхали? Окрім магазину, тут нічого немає, навіть людей з кожним днем меншає, немає з ким спілкуватись, – запитує в подружжя Чумаків.

– А що я там, у Рівному, робитиму? На лавчині сидіти й лясати томати – то гріх. Доки людина живе, вона повинна працювати. Праця – то рух і життя, – переконана Надія Олексіївна Чумак. – А тут ми господарку невелику маємо:

кури, індички, свині. Сподіваємося, що скоро газ у хаті буде, дорогу добру прокладуть, діти з онуками до нас частіше їздитимуть. Та й церква поруч, на службу ходимо. Я чула, є проект створення туристичного центру в Пересопниці. Кажуть, що збудують навіть нову каплицю. А хотілося б, щоб допомогли нашу церкву Святого Миколая відремонтувати, бо ми, пенсіонери, не можемо зібрати потрібних для цього грошей. А церква – знана на всю округу, має свою історію, туристам є що розповісти.

Замовила та дала гроші на Пересопницьке Євангеліє та його переписування княгиня Анастасія Юріївна Жеславська (Заславська), що походила з роду Гольшанських. Писцем був Михайло Василювич із Сянока.

Вінчання дітей Юрія Долгорукого

До церкви Святого Миколая пройти було важко. Дорогу замело снігом. Як дістаються сюди похилого віку парафіяни і хто їм сніг відгортає, невідомо. А розташована дерев'яна, вимальована голубою фарбою, ошатна споруда в мальовничій місцині на пагорбі. Довкола її омиває річка Стубла, видно сусідні села Новостав-Дальній, Іскру, Макотерти. Старі берези, яким понад 300 років, не так давно позрізали, старий дзвін на дзвіниці вже дав тріщину.

– Є письмові згадки про те, що навесні 1150 року в Пересопницю з'їхалися князі та підписали мирну угоду. На знак примирення цілували хрест у храмі. Щоправда, перемир'я було нетривалим: у вересні князі знову воювали між собою, – розповів староста Павло Олександрович Мельник. – Є описи того, як князь Юрій Долгорукий однієї неділі вінчав у церкві одразу трьох своїх дітей. Княжа церква була зруйнована, і вже у XVIII столітті спорудили дерев'яну. У 1990-х роках на церковній території проводилися розкопки, які засвідчили, що тут були келії ченців, котрі тікали з Дубна, бо не прийняли унії. Довкола церкви є козацькі поховання. Під вівтарем знайшли металеву плиту, яка засвідчила: тут похована Олена Горностасова, котра заснувала при монастирі школу, шпиталь для бідних. Однак наш храм не є пам'яткою архітектури, бо не було кому зайнятися цією копіткою справою.

Навіть за радянських часів церква Святого Миколая була діючою. Тут завжди відправляли службу Божу. Бувало, на Великдень до 150 віруючих сходились із сусідніх сіл. А нині кількість парафіян помітно зменшилася, село Пересопниця вимирає. Залишилися тільки старі.

– Чи маєте в храмі факсимільне видання Пересопницького Євангелія? – поцікавилась у старости.

– Ні не маємо. У нас є звичайне престольне Євангеліє для літургії. А Пересопницького я навіть і не бачив. Та й у нас коштів на його придбання нема. Ми не раз просили в держави допомоги на ремонт церкви. Зверталися до

президентів, які присягали на Пересопницькому Євангелію, але одержували одну відповідь: шукайте спонсорів. А хто тут може бути спонсором? Усі в нас такі багаті, як наша баба Марія, для якої тисяча гривень – то великий статок. І той вклала у проведення газу до домівки.

Парафіяни стурбовані тим, що їхню церкву Святого Миколая не включили до проекту, тож не ремонтуватимуть. А причин цього одразу дві: політична й конфесійна. Бо місцева церква належить до Української православної церкви Київського патріархату, якою керує патріарх Філарет, а проект «Пересопниця» належить Київській митрополії Української православної церкви, якою керує патріарх Володимир (тільки на сайті цієї митрополії вміщено детальний опис проекту святкування 450-річчя Пересопницького Євангелія).

– Відколи Святе Письмо почали ділити між собою конфесії? – дивуються пересопниці. – Пересопницьке Євангеліє не може належати одній конфесії, воно вже 450 років належить українському православному народові.

Стольне княже місто

Навіть засніжені зимові пейзажі Пересопниці свідчать про її унікальний рельєф. Чітко проглядається місцевість, де був дитинець із княжим замком, обнесений оборонними валами. Не раз сюди приїжджали археологи. А місцевий краєзнавець Микола Федоришин, копаючи свій город, постійно щось знаходить:

старовинні залізні наконечники, ножі, залишки глиняного посуду. А цього разу під час оранки свистульки глиняну знайшов.

До того ж є чимало письмових відомостей про Пересопницю. Мені вдалося в Державному історичному архіві у Львові ознайомитися з історією Пересопниці. Викладач Волинської духовної семінарії М. І. Теодорович

в «Историко-статистическом описании церквей и приходов Волынской епархии» (надруковано в Почаєві у 1888 році) на восьми сторінках докладно розповідає, як княже місто Пересопниця в міжусобних війнах руських князів переходило від одних володарів до інших. Починаючи з XII століття змінювалися правителі: брат ішов на брата, племінник – на дядь-

Рік першокниги. Сільський репортаж

ка. Бажання заволодіти багату на ті часи Пересопницею змушувало воювати один з одним руських князів. М. І. Теодорович із точністю літописця називає імена всіх князів, причетних до цих міжусобиць. Лише про одного князя, що правив у Пересопниці найдовше, автор пише як про достойного правителя й хороброго воїна:

«В начале 13 века удельным князем в Пересопнице является Мстислав Ярославович Немой, который княжил здесь долгое время. Несмотря на разные беспорядки, происходившие на Волыни. В 1224 году, когда впервые появились на Руси татары, многие русские князья открыли против них поход. В числе этих князей находился Мстислав Пересопницкий. На берегу речки Калки произошла битва. Мстислав, по словам летописи, «муж силы необыкновенной», дрался в рядах ратников совместно с Данилом Галицким». Там він був поранений і незабаром помер. Але

саме Мстислав Ярославович, котрий правив у Пересопниці понад 30 років, як вважають дослідники, побудував відомий монастир Різдва Пресвятої Богородиці, де було переписане відоме Пересопницьке Євангеліє. Сьогодні на місці, де знаходився монастир, стоїть хрест.

«Когда Волынь вместе с Литвою вошла в состав Польши, то Пересопница стала принадлежать к числу поместьев великокняжеского, а потом королевского двора польского и вошла в состав Луцкого повета. В 1505 году Пересопница королем польским Александром была отдана Федору, князю Чарторыйскому. С тех пор до 1773 года Пересопница принадлежала роду князей Чарторыйских», – пише М. І. Теодорович. Князі Чарторийські сповідували православну віру й долучилися до перепису Пересопницького Євангелія тим, що фінансували

його. Архімандрит Григорій переклав Євангеліє на живу українську мову, а переписував його попович Михайло Василієвич. Для цього знадобилося 7 років.

Однак були й такі представники роду Чарторийських, які перейшли у католицизм і сприяли руйнації монастиря Різдва Пресвятої Богородиці. За їхнім наказом монастир розібрали, а будівельні матеріали відвезли у Клевань, де звели єзуїтський костел. Отак від історичного пересопницького монастиря Різдва Пресвятої Богородиці вже на початку XVII століття нічого не залишилось. Однак нині археологи мають намір провести тут дослідження, відкрити фундамент, щоб показати його туристам. І місцеві жителі вірять, що поява туристичного маршруту «Пересопниця» вдихне нове життя у їхнє старе депресивне село.

ВИДАННЯ ПЕРЕСОПНИЦЬКОГО ЄВАНГЕЛІЯ

– крок до об'єднання слов'янських народів

Згідно з планом заходів святкування 450-річчя з часу створення Пересопницького Євангелія, затвердженим Кабінетом Міністрів України, у серпні 2011 року в селищі Пересопниця має відбутися зустріч президентів п'яти православних слов'янських країн (Білорусі, Болгарії, Росії, Сербії та України).

За словами голови Рівненської облдержадміністрації (основного організатора проекту) Василя Берташа, п'ять розділів Книги репрезентуватимуть п'ять слов'янських мов (українська, російська, білоруська, болгарська, сербська). А п'ять президентів разом поставлять крапку у проекті: їм надішлють по одній чистій сторінці з майбутнього видання Євангелія, аби, заповнивши її, лідери країн долучилися до новітнього перевидання цього знаменитого релігійного твору.

Це дасть можливість підняти статус події до рівня міжнародної і об'єднаної. Адже врешті Пересопницьке Євангеліє з'явиться в новій мовній редакції кожної з п'яти країн. «Значною мірою – це крок до об'єднання слов'янських народів. Зустріч президентів, яка відбудеться в 2011 році на Рівненщині, – вагома для України подія», – зазначив народний депутат України Петро Мельник після вчорашнього друкування першої сторінки книги (9 листопада 2010 року, м. Буча). «Завдяки святкуванню 450-річчя Пересопницького Євангелія Пересопниця знову отримала перспективу розвитку», – зауважив заступник голови Рівненської облдержадміністрації Олексій Губанов, додавши, що заплановані на 2011 рік заходи привернуть увагу українців, народів сусідніх країн і всього світу до Пересопницького Євангелія і відродять у такий спосіб його славне історичне минуле.

До речі, розсилання запрошень п'яти слов'янським президентам і відповідно чистих сторінок із майбутньої Першокниги планується в січні-лютому 2011 року, однак за наявності відповідного фінансового підґрунтя.

Юлія ЦИРФА.

9 листопада 2010 року в редакційно-видавничому комплексі підприємства «АДЕФ-Україна» віддруковано перший аркуш нової редакції Пересопницького Євангелія – «Пересопницьке Євангеліє. Вітки та сьогодні». Відбулося це дійство

у присутності вельми поважних гостей: Президента України (1994–2005 рр.) Леоніда Кучми (власне, саме він натиснув на «пуск» та запустив друкарську машину у присутності журналістів), видатних науковців, культурних та громадських діячів України, представників української діаспори. «Народ України створив цей шедевр. Наше завдання – зробити його доступним для сучасників та прийдешніх поколінь», – сказав Леонід Кучма.

Оновлена книга є поєднанням зменшених зображень оригінальних текстів, доповнених транслітерацією та редакцією сучасною українською мовою, що дає унікальну можливість прочитати Пересопницьке Євангеліє кожній людині, яка цікавиться історією формування Української держави та її мови.

На запитання журналістів, яку матеріальну цінність має нова книга та скільки доведеться заплатити охочим її придбати, науковці відповіли: «Як можна оцінити вартість багаторічної роботи, створюючи унікальний шедевр? Ця робота – безцінна!» За зовсім мізерного накладу – 200 примірників, Пересопницьке Євангеліє буде доступним лише для обраних як подарунок. «Це не економічний і не політичний проект, це – об'єднаний проект. Про гроші тут ніхто навіть і не каже», – додав Леонід Кучма. Однак обіцяють із вартістю все-таки визначитися та створити більш «народний» варіант Євангелія, доступний широкому загалові.

Ольга ПРОКОПЧУК.